

HZ. PEYGAMBER'İN MESLEKİ TEMSİLİYETE VERDİĞİ ÖNEM

Rashadat AHMADOV*

ÖZET

Hız. Peygamber'in, İslâm'ı tebliğle yükümlü olduğu açıktır. Bu gâyeye binâen onun, tebliğ için gereken ortamı hazırlamak ve karşılaştığı engelleri bertaraf etmek için mevcut toplum düzeninin ve idarî sistemin gerektiğinde kısmen veya tamamen ortadan kaldırılması yoluna da başvurduğu görülmektedir. Böylesi büyük sistematik bir değişikliğin arkasında eğitimli ve profesyonel elemanların olması kaçınılmazdır. Bu nedenle Hız. Peygamber, görevlendirme sırasında ilk olarak daha önceden meslekî eğitimi olanlara üstünlük vermiştir. Meslekî eğitimi olanların bulunmadığı yerlerde ise Müslüman lideri görevinde tutmak ve bölge şartlarına riâyet gibi şartlarla birlikte fizikî özellikler, isim güzelliği, hitâbet ve bilgi, kıyâfet ve giyim, dolayısıyla seçkin özelliklere sahip kişilerin istihdâm edildiği dikkatleri çekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Hız. Peygamber, Meslek, Görevlendirme.

PROPHET MUHAMMAD'S IMPORTANCE TO PROFESSIONALITY

ABSTRACT

The required of Prophet Muhammad with Islamic propaganda is known. Baseing to this aim, the Prophet Muhammad applied to the way of abolishing the actual society system and controlling completely or partial for condition needed for propaganda and passed over hitches. There are educated and professional persons in the back of such systematic change. For this reason, the Prophet Muhammad at first gave superiority to professional persons in the charging. At absence such as this professional persons, there is attention to holding leader after becoming Muslim, observation to region condition with physical features, beauty of name, making a good speech, clothing and indirectly employing of persons which hold distinguished features.

Keywords: The Prophet, Profession, Employment.

GİRİŞ

Dâhi bile olsa, bir kimsenin yardımcıları olmadan hiçbir şey yapamayacağını söylemek gereksizdir. Hız. Peygamber gibi çok yönlü bir kimse için, yardımcılarının lüzumu bir zarûret olarak ortaya çıkar. Onun, sadece öğretmenlere değil, ordu komutanlarına, sefirlere, vergi memurlarına, bütün

* Doktora öğrencisi, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Hadis Bilim Dalı, e-Posta: rashadat_ahmadov@yahoo.com

şartları tetkik edecek müfettişlere, casuslara, katiplere, hizmetçilere yani bir devletin ayakta kalabilmesi için gereken her çeşit mesleği temsil eden kişilere ihtiyacı vardı.¹

Hiz. Peygamber'in içinde yaşadığı toplum düzenini tamamen kaldırarak, kendisinin uyguladığı bir sistemi devreye sokması gibi bir iddianın asılsız ve imkânsız olabileceği gibi, biraz da lüzumsuz olacağı muhakkaktır. Peygamberlik vasfıyla birlikte, toplumun bir üyesi olan Hiz. Muhammed'in, toplum düzeninde İslam'ın ihtiyaç duyabileceği kadar reformlar yaptığı, kendinden önceki sistemden ve bu sistemin unsurlarından da insanlığın yararına istifade ettiği doğal bir gerçektir. Buna göre, Hiz. Peygamber câhiliye döneminde de belli bir mesleği temsil eden toplum veya şahısları, ihtiyaç anında uygun mesleklerde görevlendirmiş, böylece asıl hedefine doğru daha verimli ve tutarlı bir sonuç elde etmiştir.

Medîne toplumunun genelde zirâatla ve hayvancılıkla uğraşan bir toplum olduğu, o dönemin gerektirdiği şartlar doğrultusunda, Mekke'den değişik bölgelere giden veya gelen ticâret kervanlarının, ortaya çıkabilecek dış tehditlere karşı koyabilmesi için Mekke nüfusunun da, ticâretten anladıkları kadar savaştan da anladıklarını söyleyebiliriz. Dolayısıyla da Mekke toplumunun, aynı zamanda savaş becerisi daha gelişmiş bir toplum olduğunu söylemek mümkündür.

Hiz. Peygamber'in, Medîne dönemindeyken çeşitli savaş tatbikatlarının sık-sık yapılması ve savaş tekniklerinin öğrenilmesine teşvik eden rivayetler de bu bağlamda çok önem arz etmektedir. Mezkûr hadis ve rivayetlerdeki teşvîkin, savaş tekniği az olan veya savaş tekniğinden anlayan az sayıda mensûbu bulunan bir topluma hitab edildiğini de akla getirmektedir.

Bir rivayette de, Hiz. Peygamber'in, idarecilik vazîfesinde olan babasının yaşlandığını, ondan sonra da kendisinin bu vazîfeye getirilmesini isteyen bir kişiye, idareciliğin bir sorumluluk olduğunu hatırlatarak onu tayin etmemesi, meslekî temsiliyetin Hiz. Peygamber nazarındaki önemine işaret etmektedir.²

Hiz. Peygamber'in ister vahiy, isterse yazışmalarını yürüten kâtiplerine dikkat ettiğimizde, onların İslâm'dan önce de okuma-yazma bildikleri ortaya çıkmaktadır. Bu da, meslekî ehliyete sahip kişilerin uygun görevlere tayin edilmesinin esas olduğunu bir daha akla getirmektedir.

¹ Canan, *Tebliğ Metotları*, s. 205.

² Ebû Dâvûd, "Harâc", 5; Nesâî, "Harâc", 5; Beyhakî, *es-Sünen*, II, 169.

I. Önceden Eğitilmiş Olanlar

Hz. Peygamber, belli bir mesleği temsil eden toplumun istihdâmı dışında, belli bir meslek edinmiş fertlerin istihdâmına da önem vermiştir. Şöyle ki, İslam'ın ilk başlarında meslekî ehliyet sahibi, yani belli bir mesleğe yeteneği olan şahısların göreve getirilmesi söz konusuysa, daha sonraki dönemde ise, çoğunlukla aynı mesleği temsil eden şahısların göreve getirildikleri dikkati çekmektedir. Mesela, Hâlid b. Velîd'in Müslümanlığı kabulünden çok kısa bir süre sonra, aralarında ashaptan İslam'da öncelikli olanların da bulunduğu ordu veya seriyyelere komutan olarak tayin edilmesi,³ Hz. Peygamber'in meslekî temsilîyet konusundaki tutumunu sergilemektedir.⁴

Hz. Peygamber'in, ashabın büyüklerinden Urve b. Mes'ud es-Sakafî'yi de meslekî temsilîyet bakımından değerlendirdiğini söylemek mümkündür. Bu sahabinin, daha önce de mancınık, arrade ve debbabe denilen savaş araçlarının tekniğini öğrenmek amacıyla Cüres'te bulunduğu bilinmektedir. Daha sonra ise Hz. Peygamber, mezkûr savaş araçları konusunda tekniğini daha da geliştirmesi için onu Tâif'e göndermişti.⁵

Hz. Peygamber'in meslekî temsilîyete önem vermesi kılavuzluk sahasında da görülmektedir. İslam'dan önce de, câhiliye Arapları içinde meşhur kılavuzların, hatta kılavuzlukla veya kâiflikle bilinen bazı kabîlelerin mevcutluğu bilinmektedir. Hz. Peygamber'in, Zeyd b. Hârîse ve oğlu Üsâme'nin nesebiyle ilgili Mücezziz el-Müdlîcî'nin⁶ hükmünü tasvîp etmesi de,⁷ herhangi bir dünyevî işle ilgili sahada muvâfık mesleğin uzmanlarınca verilen kararların önemsenmesi gerektiğini göstermektedir.

³ Buhârî, "Meğâzî", 45; "Diyât", 2; Vâkîdî, *el-Meğâzî*, I, 5; II, 722, 723, 726, 728, 751, 754; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 119, 120, 124, 127; Makrîzî, *İmtâ'u'l-Esma*, I, 129, 268, II, 45; XIV, 48; el-Kilâî, *el-İktîfâ*, II, 317.

⁴ Daha önce de zikri geçtiği üzere Hâlid b. Velîd, daha câhiliye döneminde "Einne" denilen, süvarî ordusuna komandanlık görevini üstlenmekteydi. Onun bu görevindeki başarısı Müslümanlarla yapılan Uhud savaşında da ortaya çıkmıştır. Bkz: Alûsî, *Büluğ'u'l-Ereb*, I, 250; İbn Asâkîr, *Târihu Dımaşk*, XXIV, 118; İbn Abdîrabbih, *el-İkdu'l-Ferîd*, III, 314; Ensarî, *Misbâhu'l-Mudiy*, s. 59; Neşet Çağatay, *Arap Tarihi*, s. 122.

⁵ Vâkîdî, *el-Meğâzî*, III, 960; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 312, V, 503.

⁶ Müdlîc kabîlesinin câhiliye döneminde de kâiflik konusunda uzman oldukları, bu meslekle övünerek gurur duydukları da kaynaklarda zikredilmektedir. Bkz: İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 366; İbn Kuteybe, *el-Meârîf*, s. 66. Hicret sırasında Hz. Peygamber'le Hz. Ebû Bekr'in izini sürerek bulan Süraka b. Mâlik'in de Müdlîc kabîlesine mensup olduğu zikredilmektedir. Bkz: İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 188; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, III, 182.

⁷ Buhârî, "Fezâilü's-Sahâbe", 17; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 63; Beyhakî, *es-Sünen*, II, 29; Safedî, *el-Vaif*, VIII, 242; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, V, 312.

Hız. Peygamber'in değişik kabîle veya ÷lkelere gönderdiği elçilerinde de, diğer özelliklerinin yanısıra meslekî temsiliyet özelliklerinin bulunması da dikkat çekmektedir. Şöyle ki, Habeşistan'a elçi olarak gönderilen Amr b. Ümeyye ed-Damrı'nın, daha önce de oraya gidip geldiği bilinmektedir. Aynı şekilde, İnan Kısrâ'sına gönderilen Abdullah b. Huzâfe es-Sehmî'nin, daha önceleri İnan topraklarına gittiği ve bölge halkının dilini bildiği zikredilmektedir.⁸ Yemâme'ye gönderilen Süleyb b. Amr'ın da, daha önceleri oraya sık-sık gittiği kaynaklarda zikredilmektedir.⁹ Bu örneklerden hareketle, diğer devlet veya bölge başkanlarına gönderilen elçilerin de benzer özelliklere sahip olması ihtimali çoktur.

Hız. Peygamber'in eğitim ve öğretim alanında da meslekî temsiliyete sahip olan şahısları tercih ettiğini görmekteyiz. Bu dönemde, ister eğitim için Mekke veya Medîne dışına gönderilenler, ister değişik amaçlı katiplik yapanlar, isterse tercümanlık yapanların büyük çoğunluğunun daha öncesinde belli sahaları temsil eden kişiler olduğu dikkat çekmektedir. Mesela, Medîne'ye, müslümanlara dinî bilgileri öğretmek amacıyla gönderilen Mus'ab b. Umeyr'in,¹⁰ müslümanlığı kabul etmeden önce de okuma-yazmayı bildiğini söylemek mümkündür. Mus'ab'ın, câhiliye döneminde de zengin bir ailenin çocuğu olduğunu ve mezkûr dönemde de Mekkeli zengin ailelerin genellikle okuma-yazma bildiklerini dikkate alırsak, onun, Medîne'ye eğitim için gönderilmesinin, bu mesleğin o dönemde çok nadiren bulunan temsilcilerinden olduğunu akla getirmektedir.

Medîne'de, Ensar içinden Hız. Peygamber için ilk katiplik yaptığı söylenen Übey b. Ka'b'ın da daha önce okuma-yazma bildiği muhtemeldir.¹¹ Hız. Peygamber, onun bu meslekî temsiliyetinden istifade ederek onu katiplik vazifesiyle görevlendirmiş, böylece işi ehline teslim etmiştir.

Hız. Peygamber'in, devlet veya kabîle başkanlarına gönderdiği mektupların yazılmasında da meslekî temsiliyetin önemsendiğinin şahidi olmaktayız. Zira, değişik dillerde yazılması lazım gelen bu mektupların, işin ehli olan kişiler tarafından yazılması önem arzlemektedir. Her ne kadar mektuplardaki kelimeler Hız. Peygamber'e ait olsa da, sonuçta bunlar farklı bir dile aktarılmakta, dolayısıyla da bu farklı dillerin üslup ve inceliklerinin de dikkate alınması gerekmektedir. Hız. Peygamber'in özel katiplerinden olan Zeyd

⁸ Buhârî, "Meğâzî", 77, 82, 84; "İlim", 7; İbn Hişâm, *es-Sîre*, II, 607; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 189, 259; Süheylî, *er-Ravzu'l-Ünf*, II, 253; Huzâi, *et-Tabrîc*, s. 184.

⁹ Süheylî, *er-Ravzu'l-Ünf*, II, 253.

¹⁰ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, V, 360, 370; İbn Hişâm, *es-Sîre*, II, 94; İbn Hacer, *el-İsâbe*, III, 421; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-Gâbe*, V, 181.

¹¹ Ensarî, *el-Misbâhu'l-Mudîy*, s. 44; A'zamî, *Küttâbu'n-Nebî*, s. 42.

b. Sâbit'in, Farsça, Rumca, Kıbtîce ve Hebeşçe de bildiğini hesaba katarsak, katiplik mesleği için uygun bir kişiliğe hâiz olduğunu kesinlikle söyleyebiliriz.¹² Ayrıca, mezkûr sahabinin İbraniceye de daha önceleri kısmen vâkıf olması muhtemeldir. Kaynaklarda, İbraniceyi yarım aydan daha kısa bir zamanda öğrendiği şeklinde yer alan rivayetlerden de, onun daha önceleri bu dili kısmen de olsa bildiğine işâret etmektedir.¹³ Dolayısıyla da Hz. Peygamber, Zeyd'i, mezkûr dönemde bu mesleği temsil eden en uygun kişi olması hasebiyle seçmiş, böylece, hem zaman kaybı, hem güvenilirlik, hem de daha kaliteli bir sonucun elde edilmesi bakımlarından isâbet etmiştir. Nitekim, Hz. Peygamber, Zeyd'e İbraniceyi öğrenmesini emrettiği sırada, Yahudilere bu konuda güven duymadığını açıkça ifade etmiş ve âcil olarak gelen mektupların ve yazıların tercüme edilmesi gerektiğini bildirmiştir.¹⁴

Hz. Peygamber'in meslekî temsiliyete önem vermesinin bir diğer delili de, Suffe'de eğitim alarak, İslâm'ı tebliğ etmek için değişik bölge veya kabîlelere gönderilen ve "Ehl-i Suffe" olarak bilinen Müslümanlara, eğitim ve tebliğ sahasında öncelik vermesidir. Mezkûr dönemde bir eğitim merkezi niteliği taşıyan Suffe'den mezun olan veya orada yetişen kişilerin, ilgili mesleğin en ehil temsilcileri olduğu hiç şüphesizdir.¹⁵

II. Seçkin Özelliklere Sahip Olanlar

İnsanların görünüş, beceri ve yetenek yönleriyle farklı yaratıldıkları, bununla birlikte, bazılarının kendine özgü, temayüz etmiş özelliklerinin olduğu bilinen bir husûstur. Buna mukâbil, değişik kişilerin veya toplumların da, etkilendiği ve önemseydiği bazı özelliklerin bulunduğu muhakkaktır. İslâm'ın tebliğini ana hedef edinen Hz. Peygamber, insanların seçkin özelliklerini de bu ana hedef için yönlendirmiş, böyle yapılmasını, "Bana bir elçi gönderdiğinizde yüzü güzel olan birisini gönderin" diyerek tavsiye etmiştir.¹⁶ Bu rivayetten de

¹² Taberî, *Târib*, IV, 88; Mesudî, *et-Tenbîh ve'l-İsrâf*, s. 283.

¹³ Farklı rivayetlerde Zeyd'in, okuyup-yazmayı Medîne'ye gelen Mâsuka kabîlesine mensup Yahudi birisinden öğrendiği, Arapça ve İbranice yazmayı Hz. Peygamber'in Medîne'ye hicreti sırasında bildiği şeklinde bilgileri yer almaktadır. Bkz: Kalkaşendî, *Subhu'l-a'sa*, III, 15; Cevâd Ali, *el-Mufasssal*, VII, 59, 65.

¹⁴ Tirmizî, "İstîzân", 22; Ebû Dâvûd, "İlim", 2; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, V, 186; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 358-359.

¹⁵ Örneğin, Necd'e gönderilen ve Bî'r-i Maüne'de şehit olan 70 civarındaki ashabin hepsinin Suffe ehlinde olduğu bilinmektedir. Bkz: Buhârî, "Meğâzi", 28; Müslim, "İmâre", 147; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, III, 270; Vâkidî, *el-Meğâzî*, I, 346-347; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 51-54; Baktr, "Suffe", *DİA*, XXXVII, 469-470.

¹⁶ Süheylî, *er-Ravzu'l-Ünf*, II, 64.

anlaşıldığı üzere, Hz. Peygamber, öncelikle mesleği temsil eden kişilerin seçilmesini, bundan sonra ise, bu nitelikli kişiler arasında seçkin özellikleri hâiz kişilerin ilgili işlerde görevlendirilmesini istemektedir.

Daha önce de temas ettiğimiz üzere Hz. Peygamber'i, kendi toplumundan, kendi kültüründen ve kendi döneminden soyutlamak imkansız olduğu kadar, aynı zamanda da lüzumsuzdur. Buna göre, Hz. Peygamber'in, kendi dönemindeki farklı toplumlardaki algılayış şekillerine çok iyi vâkıf olduğunu, bu toplumlarla yaptığı temaslarda bu husûslara dikkat ettiğini söylemeliyiz. Şöyle ki, mezkûr dönemde bazı şahısları fizikî özelliklerinden, bazı şahısları da hitâbet ve bilgi özelliklerinden dolayı görevlendirmiş, ayrıca, bazı görevlerde kıyâfet ve giyimin önemine dikkat çekmiştir. Aşağıda bunlarla ilgili bilgi verilecektir.

A. Fizikî Özellikler

Boy, cüsse, yakışıklılık, güler yüzlülük gibi fizikî özelliklerin, insanları veya toplumları etkilemekte çok önem arzettiği bilinmektedir. Nitekim, Kur'an-ı Kerim'de Hz. Şuayb, Hz. Mûsa'yı çoban tutacağı zaman kızlarından biri Hz. Mûsa'nın tutulmasını isteyerek, "Ücretle istihdâm edeceğin en iyi kimse, güçlü ve güvenilir olandır"¹⁷ demiştir. Görüldüğü üzere bu ayette diğer özelliklerle birlikte yetenekli kişilerin çalıştırılması dikkat çekmektedir.

Hz. Peygamber de, bazı görevleri seçkin fizikî özelliklere sahip kişilerin sorumluluğuna bırakmıştır. Fakat böylesi görevlendirmelerde, toplumların algılayış şekillerini veya her bir toplumun, özellikle de eski dönemdeki toplumların isim ve yüz güzelliği gibi fizikî görünümüne önem verme konusundaki zaaflarını dikkate aldığı görülmektedir. Nitekim, bazı rivayetlerde Hz. Peygamber'in bütün elçilerinin güzel yüz ve hoş sese sahip oldukları zikredilmektedir.¹⁸ Hz. Peygamber'in, amillerine, "Bana bir postacı gönderdiğinizde yüzü ve adı güzel olanını gönderin"¹⁹ diyerek, kendi dönemindeki toplumsal algılayış şeklini bir bakıma ortaya koymuş olmaktadır.

Bizans imparatorluğuna elçi olarak gönderilen Dihye el-Kelbi'nin, çok yakışıklı olduğu nakledilmektedir. Bazı rivayetlerde, Cibril'in bazen onun suretinde Hz. Peygamber'e geldiği zikredilmektedir.²⁰

¹⁷ el-Kasas 28/26.

¹⁸ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 98.

¹⁹ Süheylî, *er-Ravzu'l-Ünf*, II, 64; Münavî, *Feyzul-Kadîr*, I, 237; Kettanî, *et-Terâtîbü'l-İdâriyye*, I, 405.

²⁰ Vâkıdî, *el-Megazî*, II, 483; III, 901; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 184; Kettanî, *et-Terâtîbü'l-İdâriyye*, I, 341.

Rivayetlerde Mekke'nin en yakışıklı gençlerinden biri olarak zikri geçen Mus'ab b. Umeyr'in de, Medîne'de İslâm'ı tebliği için görevlendirildiği bilinmektedir. Onun, Müslümanlığı kabul etmeden önce de çok şık ve güzel giyindiği, bundan dolayı da, Resulullah'ın; "Ben, Mekke'de Mus'ab b. Umeyr kadar saçları güzel, elbiseleri şık ve zengin birisini görmedim" dediği rivayet edilmektedir.²¹

B. İsim Güzelliği

İsimlerin insanlar üzerindeki etkisi tartışılmazdır. Zira, bir isim ilk olarak delâlet ettiği anlamı akla getirmektedir. Hz. Peygamber de, toplum içinde isimlerin böyle bir etkisinin olduğuna dikkat çekmiş, çocuklara güzel isimler takılmasını tavsiye etmiştir. Hz. Ali daha önce kendi mübarek oğullarını "Harb" olarak isimlendirmiş, daha sonra Hz. Peygamber'in isteği üzerine Hasan ve Hüseyin şeklinde değiştirmiştir.²²

Allah Resulü'nün bir âmil (görevli) gönderdiğinde, adını sorduğu, eğer adı hoşuna giderse sevindiği yüzünden belli olduğu, adından hoşlanmadığında ise hoşnutsuzluğunun yüzünde görüldüğü, yine bir köye geldiğinde adını sorduğu, hoşuna giderse sevindiği, hoşuna gitmemişse yüzünden belli olduğu şeklindeki rivayetler de Hz. Peygamber'in isim güzelliğine verdiği önemi göstermektedir.²³ Allah katında en kötü isimlerin "Harb" ve "Mürre" olduğunu söyleyen Hz. Peygamber'in, "Melikü'l-Emlâk" isminin verilmesini de kınadığı kaynaklarda zikredilmektedir.²⁴

Kendi vâlilerine, bir elçi gönderirken güzel yüzlü ve güzel isimli birisini elçi olarak göndermelerini tavsiye etmesi, bu önemin bir işaretidir.²⁵

Kureyş müşrikleriyle Hudeybiye'de yapılan antlaşmada karşı tarafı temsil eden Süheyl b. Amr'ı ismi dolayısıyla takdir ve yapacakları antlaşmanın onun isminin anlamı gibi kolaylık sağlayacağını ifade etmesi,²⁶ Hz. Peygamber'in karşılıklı ilişkileri iyileştirmede, barış ve huzûrun sağlanmasında mümkün olan

²¹ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 82; Süheylî, *er-Ravzu'l-Ünf*, I, 269.

²² Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, I, 98, 118; Beyhakî, *es-Sünen*, II, 312; Hâkim, *el-Müstedrek*, III, 180.

²³ Kettanî, *et-Terâtibü'l-İdâriyye*, I, 406.

²⁴ Buhârî, "Edeb", 114; Ebu Dâvûd, "Edeb", 70; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, II, 315; Hâkim, *el-Müstedrek*, VI, 306; Beyhakî, *es-Sünen*, II, 209; İbnü'l-Kayyim *el-Cevziyye*, *Zâdu'l-Meâd*, II, 307.

²⁵ Süheylî, *er-Ravzu'l-Ünf*, II, 64.

²⁶ İbnü'l-Kayyim *el-Cevziyye*, *Zâdu'l-Meâd*, II, 307; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, VI, 137.

her bir yolu denediğini göstermekte, dolayısıyla da diğer özelliklerle birlikte, isim güzelliğinin de öneminin böylesi işler için gerekliliğine işaret etmektedir.

C. Hitâbet ve Bilgi

Hiz. Peygamber'in, birçok işte görevlendirme sırasında, şahısların hitâbet ve bilgi özelliklerini de dikkate aldığı görülmektedir. Rum Kayseri'ne gönderilen Dihye el-Kelbî'nin aynı zamanda derin anlayışa, tatlı dile ve güzel konuşma yeteneğine de sahip olduğu zikredilmektedir. Bunu Kayser'le yaptığı diyalogtan da anlıyoruz.²⁷

Mısır kralı Mukavkıs'a gönderilen Hâtib b. Ebî Beltaa, Münzir b. Sâva'ya gönderilen Alâ b. el-Hadramî, Cülenda'ya gönderilen Amr b. el-Âs, Cebele b. Eyhem'e gönderilen Şücâ b. Vehb'in de güzel ve ikna edici konuşmaya sahip oldukları kaynaklarda zikredilmektedir.²⁸

İran Kısra'sına elçi olarak gönderilen Abdullah b. Huzâfe es-Sehmî'nin, kendi sarayında İran Kısra'sıyla yaptığı konuşması da, onun, cesaretiyle birlikte bilgi ve hitâbet yönüyle de seçkin olduğunu göstermektedir.²⁹ Onun, Hiz. Peygamber'i zaman zaman güldürdüğü de dikkate alınırsa,³⁰ tatlı dil ve hitâbet yönüyle seçkin bir özelliğe sahip olduğu daha da açığa kavuşmaktadır.

Habeşistan'a hicret eden kabileye Ca'fer b. Ebî Tâlib'in başkan olarak tayin edilmesinin nedeni veya nedenlerinden birisinin, sahip olduğu konuşma yeteneği olabileceği muhtemeldir.³¹ Bununla birlikte, Ca'fer b. Ebî Tâlib'in ilim ve bilgi yönüyle de üstün olduğu bilinen bir husustur. Onun, Hıristiyanlık, Hiz. İsa, Hiz. Meryem'le ilgili Necaşî'ye verdiği cevaplarında, bu husûs açık şekilde dikkat çekmektedir.

Kaynaklarda Hiz. Peygamber'in, Sakîf kabilesi liderlerinden biri olan Osman b. Ebî'l-Âs'ı Tâif'in idaresinden sorumlu tutmasının nedeni olarak, onun diğer yerel liderlere nazaran daha bilgili olması gösterilmektedir.³²

²⁷ Süheylî, *er-Ravzu'l-Ünf*, VI, 516; Kettanî, *et-Terâtîbü'l-İdâriyye*, I, 334.

²⁸ Süheylî, *er-Ravzu'l-Ünf*, VI, 516-521; Kettanî, *et-Terâtîbü'l-İdâriyye*, I, 334-336.

²⁹ Buhârî, "Meğâzî", 84; İbn Hişâm, *es-Sîre*, II, 607; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 259; Süheylî, *er-Ravzu'l-Ünf*, VI, 388.

³⁰ İbn Hacer, *el-İsâbe*, I, 351.

³¹ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, V, 290; İbn İshâk, *es-Sîre*, s. 275; İbn Hişâm, *es-Sîre*, I, 337; Vâkidî, *el-Meğâzî*, I, 121; Beyhakî, *es-Sünen*, II, 258.

³² İbn Hişâm, *es-Sîre*, II, 541; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, V, 508; Taberî, *Târih*, II, 535; İbn Kesîr, *es-Sîre*, IV, 58.

Hz. Peygamber'in Medîne'ye, İslâm'ı tebliğ için gönderdiği Musab b. Umeyr'in de, diğer özellikleriyle birlikte, tebliğ görevine seçilmesindeki en önemli özelliklerinden birinin hitâbet, bilgi ve kendini bu mesleğe adanmış olduğu dikkat çekmektedir. Ashab arasında "المقري/mukrî" olarak bilinen bu sahabinin Kur'an-ı Kerim'i çok okuduğu, dolayısıyla da çok bilgi sahibi olduğu zikredilmektedir.³³

D. Kıyâfet ve Giyim

Kılık-kıyâfet ve giyim de fert veya toplum üzerindeki etkisi tartışılmazdır. Bu etkilenme günümüzde olduğu gibi Hz. Peygamber döneminde de mevcut olmuştur. Hz. Peygamber de insanların bu zaafını dikkate alarak, bazı görevlere tayin sırasında kılık-kıyâfete önem vermiş ve önem verilmesini de tavsiye etmiştir. Bizzat kendisi de kılık-kıyâfetine önem vermiş, değişik ortamlarda değişik elbiseler giyinmiştir. Kaynaklarda yer alan bilgilere göre, Medîne'ye heyetler geldiğinde Hz. Peygamber dikkat çekici elbiseler giyerdi.³⁴

Hz. Peygamber'in, Abdurrahman b. Avfı Dûmetü'l-Cendel'e gönderirken, başındaki sarığını açıp yeniden bağlaması ve "Böyle daha güzel ve iyidir" buyurması da kılık-kıyâfetin, dış görünüşün ilk bakışta vereceği intibâh önemini göstermektedir.³⁵ Resûlullah'ın, Himyer'den Hâris, Mesrûh ve Nuaym b. Abdikülâl'e mektup gönderdiğinde, elçisi Ayyâş b. Ebî Rebîa el-Mahzûmî'ye "Onların toprağına ulaştığında sabahı bekle. Sonra gizlice temizlen, iki rekat namaz kıl, Allah'tan başarı ve kabul dileyip benim mektubumu sağ eline al ve sağ elinle de onların sağ ellerine ver"³⁶ buyurarak tavsiyede bulunması, bir elçinin yapması gereken önemli işleri arasında kılık-kıyâfetin de özel yeri olduğunu akla getirmektedir.

III. Müslüman Lideri Görevinde Tutmak

Hz. Peygamber'in öncelikli işi İslâm'ı tebliğ etmek ve insanlara doğru yol göstermekti. Kendi döneminde tebliğin geniş kitlelere veya kabîlelere yayılması için en başarılı yolun, çoğunlukla kabîle başkanları veya liderlerinin Müslüman olmasına bağlı olduğunu söylemek hiç de yanlış olmayacaktır. Buna göre, Hz. Peygamber'in nezdinde, liderlik görevine tayin edilen kişinin bizzat kendisinin

³³ Semhudi, *Vefâu'l-Vefâ*, I, 224.

³⁴ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 346; Kettanî, *et-Terâtîbü'l-İdâriyye*, II, 209.

³⁵ Taberî, *Târih*, II, 126; İbn Kesîr, *es-Sîre*, III, 340.

³⁶ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 282; Kettanî, *et-Terâtîbü'l-İdâriyye*, I, 406.

değil, etkin olduğu çevrenin genişliğinin önem arz ettiğini söylemek mümkündür. Bu durumda, Hz. Peygamber'in göreve tayin etme prensibine göre, hem tebliğ görevi daha başarılı yürütülmüş olur, hem de iş ehline verilmiş olur. Nitekim, Müslüman olmadan önce liderlik yapmış olan bir şahsın, Müslüman olduktan sonra da bu vasfı taşıyacağı, dolayısıyla da bu işin ehli olacağı muhakkaktır.

Hz. Peygamber, birçok kabîle başkanı veya bölge liderlerini, Müslümanlığı kabul ettikten sonra yeniden aynı görevinde tuttuğu, bazen de ilk başta liderlere böyle bir öneride bulunduğu zikredilmektedir. Ceyfer ve Abd el-Cüledâ'ya Amr b. el-Âs'la gönderilen mektupta, İslâm'ı kabul ettiği takdirde aynı görevini yürütmeğe devam edebileceğinin yazılması da, Hz. Peygamber'in görev tayinindeki siyâsetini net bir şekilde ortaya koymaktadır.³⁷ Bahreyn bölgesinin lideri Münzir b. Savâ'ya da benzeri bir öneride bulunan Hz. Peygamber, Ali b. el-Hadramî'yle gönderdiği mektubunda, Müslüman olduktan sonra elinin altındaki mülkünün yine kendisine bırakılacağını yazmıştı.³⁸ Yemâme'nin lideri Hevze b. Ali'ye gönderilen mektupta,³⁹ Belkâ bölgesinin lideri Hâris b. Ebî Şemir'e gönderilen mektupta⁴⁰ da benzeri tekliflerin olması, Hz. Peygamber nezdinde görev tayini sırasında öncelikli işin, İslâm'ı tebliğ etmek olduğu, buna göre de Müslüman olduktan sonra bir bölgenin liderinin, kendi bölgesinde dini yaymada daha başarılı olacağı için de aynı görevinde tutulduğu dikkat çekmektedir.

Daha önce İran'ın Sana valisi Bâzân'ın da Müslümanlığı kabul ettikten sonra kendi vazîfesini sürdürdüğünü görmekteyiz. Bâzân vefat ettiğinde de, kendi oğlu Şehr'in Hz. Peygamber tarafından vâli olarak atanması, İslâm'a aykırı olmayan mevcut düzenin ve daha önceden var olan liderin halkı tarafından kabullenmiş olduğu bu durumun aynen devam ettirildiği, dolayısıyla da daha verimli bir tebliğ ortamının hazırlandığına örnek teşkil etmektedir.⁴¹ Muhtemelen aynı düşünceye binâen Hz. Peygamber Kelb kabîlesinin Müslümanlığı kabul etmesinden sonra, liderlerini yeniden kendilerine başkan yapmıştır.⁴² Benî Murâd kabîlesinin liderlerinden Ferve b. Museyk el-Murâdî'yi

³⁷ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 262; İbnü'l-Kayyim el-Cevziyye, *Zâdü'l-Meâd*, III, 605.

³⁸ Taberî, *Târih*, II, 289; İbnü'l-Kayyim el-Cevziyye, *Zâdü'l-Meâd*, I, 116.

³⁹ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 262; Taberî, *Târih*, II, 289; Kalkaşendî, *Subhu'l-a'sa*, VI, 379; İbnü'l-Kayyim el-Cevziyye, *Zâdü'l-Meâd*, III, 396.

⁴⁰ İbn Hişâm, *es-Sîre*, II, 254; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 261; İbn Kesîr, *es-Sîre*, III, 506; İbnü'l-Kayyim el-Cevziyye, *Zâdü'l-Meâd*, III, 697.

⁴¹ İbn Kayyim el-Cevziyye, *Zâdü'l-Meâd*, I, 121; Safedî, *el-Vafî*, I, 42; Kettanî, *et-Terâtîbü'l-İldâriyye*, I, 398-399.

⁴² İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 334; İbn Asâkir, *Târihu Dimaşk*, XI, 399.

de Benî Murâd, Benî Zebîd ve Benî Mezhic kabîlelerine yeniden başkan olarak atamıştır.⁴³

Huneyn'de Müslümanlara yenilen ve Tâîfe kaçarak sığınmak zorunda kalan Hevâzin kabîlesinin başkanı Mâlik b. Avf'ın yeniden başkan olarak tayin edilmesi, Hz. Peygamber'in dünyevî iş ve vazîfeleri sadece bir vâsita olarak gördüğünün açık bir örneğidir. Şöyle ki, Hevâzin kabîlesinden esir alınan altı bin kişinin serbest bırakılması, liderleri Mâlik b. Avf'ın da kalbini yumuşatmış, Hz. Peygamber'e gelerek Müslümanlığı kabul ettiğini bildirmişti. Bundan sonra ise Resulullah, onu yeniden kendi kabîlesine başkan yapmıştır.⁴⁴

Ezd kabîlesinin başkanı Surad b. Abdullah el-Ezdî de, kabîlesinden bir heyetle birlikte Müslümanlığı kabul etmek için Medîne'ye geldiğinde, Hz. Peygamber yeniden onu kendi kabîlesine başkan yapmıştır.⁴⁵ Hz. Peygamber, Ma'dikerib b. Ebrehe Müslüman olduktan sonra, ona mektup yazarak Havlân arazisinin yönetimini vermiştir.⁴⁶

IV. Bölge Şartlarına Riâyet

İslâm'ın daha hızlı yayılması ve geniş kitlelerce kabul edilmesi için, bağımsız bir devletin gerekliliği gibi, bu devletin de ayakta durabilmesi, devlet içinde huzûr ve düzenin sağlanması için belli gelir kaynaklarının olması ve bölge şartlarına göre görevlilerin tayini kaçınılmazdır. Hz. Peygamber'in de bu bakımdan uygulamalarının çok başarılı olduğu dikkat çekmektedir. Bu dönemde, ister değişik devlet veya kabîle başkanlarına gönderilen elçilerin, ister değişik kabîlelere vergi memuru olarak gönderilen görevlilerin, isterse de diğer sahalarla ilgili vazîfelerin tayini sırasında bölge şartlarının dikkate alındığı görülmektedir.

Hz. Peygamber'in elçilerinin, gittikleri yerlerin dillerini bildikleri, daha önceden de o bölgelere ticarî ve diğer nedenlerle sefer yaptıkları bilinmektedir. Nitekim, Neçaşî'ye gönderilen Ebû Ümeyye ed-Damrî'nin Habeşlilerin dilini bildiği, İran Kısra'sına gönderilen Abdullah b. Huzâfe es-Sehmî'nin ticarî sebeplerden dolayı daha önceleri İran'a gittiği, Yemâme'ye gönderilen Süleyt b.

⁴³ İbn Hişâm, *es-Sîre*, II, 583; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 328; Taberî, *Târih*, II, 391; Süheylî, *er-Ravzu'l-Ünf*, IV, 364.

⁴⁴ İbn Hişâm, *es-Sîre*, II, 452; Vâkidi *el-Megâzî*, III, 925; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 312; Taberî, *Târih*, II, 391; Süheylî, *er-Ravzu'l-Ünf*, IV, 225; Kettanî, *et-Terâtibü'l-İdâriyye*, I, 402.

⁴⁵ İbn Kesîr, *es-Sîre*, II, 294.

⁴⁶ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 266.

Amr'ın da, İslâm'dan önce oraya sık sık gittiği kaynaklarda zikredilmektedir.⁴⁷ Bu elçilerin gittikleri yerlere daha önceleri de sefer yapmış olmaları, mezkûr bölgelerde birtakım bağlantılarının veya dostlarının olabileceğini, bunların yardımıyla kendilerine kolaylık sağlanabileceğini de akla getirmektedir. Nitekim, Mukavkıs'a gönderilen Hâtib b. Ebî Belte'a ve Rûm Kayser'ine gönderilen Dihyetü'l-Kelbî'nin görüştürülmesine yardımcı olan muhâfız veya devlet adamları dikkat çekmektedir.

Amr b. el-Âs'ın da Zâtü's-Selâsil seriyesinde komutan olarak görevlendirilmesindeki amacın, bölgede yerleşen Beliy kabilesiyle anne tarafından akraba olduğu, dolayısıyla da mezkûr kabileyle daha iyi anlaşabileceği ve meselenin barış yoluyla halledebileceği ihtimalidir.⁴⁸

İslâm'ı tebliğ etmek için Ebû Zer el-Gıfârî ve İbn Ebî'l-Evca da kendi kabilelerine gönderilmişlerdir.⁴⁹

Hz. Peygamber'in, görev tayini sırasında bölge şartlarını dikkate alması, vergi memurlarının kabilelere ve bölgelere göre dağılımında görülmektedir. Bu dönemde birçok vergi memurunun kendi kabilesine veya herhangi bir yakınlığı bulunduğu bölge ahalisine tayin edildiği, bir siyâsî düşüncenin ürünü olarak karşımıza çıkmaktadır. Mesela, Hz. Peygamber Râfî' b. Mekîs'i kendi kabilesi Cüheyne'ye vergi memuru olarak tayin etmiştir.⁵⁰ Yine Dahhâk b. Süfyân el-Kilabî'yi kendi kabilesi Benî Kilâb'a,⁵¹ Busr b. Süfyân el-Ka'bî'yi kendi kabilesi Benî Ka'b'a,⁵² Huzeyfe b. el-Yemân el-Ezdi'yi kendi kabilesi Ezd'e,⁵³ Mirdâs b. Mâlik el-Ğanevî'yi kendi kavmine vergi memuru olarak tayin etmiştir.⁵⁴ Aynı şekilde, bölgenin sevilip sayılan şahıslarından bir olması nedeniyle Hz. Peygamber, Adıyy b. Hâtım'ı kendi kabilesi Tayy'a vergi memuru tayin etmişti.⁵⁵

⁴⁷ Buhârî, "Meğâzî", 77, 82, 84; "İlim", 7; İbn Hişâm, *es-Sîre*, II, 607; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 189, 259; Süheylî, *er-Ravzû'l-Ünf*, II, 253; Huzâi, *et-Tabrîc*, s. 184.

⁴⁸ Buhârî, "Meğâzî", 65; İbn Hişâm, *es-Sîre*, II, 623; Vâkıdî, *el-Meğâzî*, II, 770; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 131; Taberî, *Târih*, II, 315.

⁴⁹ Müslim, "Fezâil", 132; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 89.

⁵⁰ Vâkıdî, *el-Meğâzî*, III, 974; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 160; IV, 345; Safedî, *el-Vafî*, IV, 53.

⁵¹ Vâkıdî, *el-Meğâzî*, III, 974; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 160; İbnü'l-Kayyim el-Cevziyye, *Zâdî'l-Meâd*, III, 444.

⁵² Vâkıdî, *el-Meğâzî*, III, 974; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 160; İbn Asâkir, *Târihu Dimâşk*, XXXX, 358.

⁵³ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VII, 101; İbn Hacer, *el-İsâbe*, II, 40.

⁵⁴ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, V, 524; İbn Hacer, *el-İsâbe*, II, 203.

⁵⁵ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, XVII, 80; Heysemî, *Mecman'z-Zevâid*, III, 115.

Hz. Peygamber'in Medîne'de istihlâf, yani yerine vekil olarak bıraktığı şahıslardan bazılarının, bölge şartlarının dikkate alınarak tayin edildiklerini söylemek mümkündür. Şöyle ki, Ebû Lübâbe Beşîr b. Münzir'in Medîne'de Bedir, Sevik ve Benî Kurayza seferleri sırasında olmak üzere toplam üç kere istihlâf edildiği, Benî Kurayza seferi sonrasında da, Yahudilerin kendisinden hakemlik yapmasını istemelerini dikkate alarak, onun Yahudilerce de muteber birisi olduğu, bu nedenle de Hz. Peygamber'in Medîne'de güvenliğinin temini için bu husûsu göz önünde bulundurduğu söylenebilir.⁵⁶

Abbâs b. Abdülmuttalib'in de, daha Akabe Beyatleri zamanında kendisi henüz Müslümanlığı kabul etmediği halde Hz. Peygamber'i korumaları için Medîneli Müslümanlardan söz aldığı dikkate alınır, onun Hz. Peygamber'in tebliğine her zaman sıcak baktığı akla gelmektedir. Daha sonralar Hz. Peygamber'in ona, Mekke'de kalmasının daha hayırlı olduğunu yazarak bildirmesi de bu görüşü desteklemektedir.⁵⁷ Hz. Abbâs'ın Mekke'deki gelişmeleri yazarak Hz. Peygamber'i haberdar etmesi,⁵⁸ onun müşrikler arasında ikamet etmesinin Müslümanlar açısından önemini de ortaya koymaktadır.

Hz. Peygamber'in, bölge şartlarına riâyet ederek göreve tayin etmesinin başka bir delili de, daha önce "sidâne" görevini elinde tutan Osman b. Talha ile Şeybe b. Osman'ın, Mekke fethi sonrasında da yeniden bu görevde bırakılmalarıdır. Daha önce "sikâye" görevini yerine getiren Abbâs b. Abdülmuttalib'in de, Fetih sonrası aynı göreve devam etmesi, bu şahısların toplumdaki veya bölgedeki saygınlıkları dolayısıyla olabileceğini akla getirmektedir.⁵⁹

Benî Kurayza seferi öncesinde, Sa'd b. Ubâde, Sa'd b. Mu'az, Abdullah b. Revaha ve Havvât b. Cübeyr'in düşman tarafıyla ilgili haber getirmek için gönderilmesi, aynı zamanda bölgesel şartların dikkate alındığını göstermektedir. Şöyle ki, mezkûr sahabilerin hepsinin Medîneli olduğu, dolayısıyla da Yahudi dilini bildikleri, yahudilerin söyledikleri ve planladıkları şeyleri anlayabilecekleri büyük ihtimaldir. Nitekim, ilgili rivayette, bu grupta bulunan Havvât b. Cübeyr'in Yahudilerce yakalanarak kalelerine götürüldüğü sırada, onların

⁵⁶ İbn Hişâm, *es-Sîre*, II, 236; Vâkidî, *el-Meğâzî*, I, 8; II, 505; III, 1073; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 30; İbn Kayyim el-Cevziyye, *Zâdii'l-Meâd*, III, 114; Taberî, *Târih*, II, 246; Makrizî, *İmtâu'l-Esma*, I, 93.

⁵⁷ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 31; İbn Asâkîr, *Târihu Dimaşk*, XXVI, 286; Kettanî, *et-Terâtîbü'l-İdâriyye*, I, 541.

⁵⁸ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 37; IV, 31; İbn Asâkîr, *Târihu Dimaşk*, XXVI, 286.

⁵⁹ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, II, 36, 103; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 137; Ezrakî, *Abbâru Mekke*, I, 67, 112-114, 185, 398-399; Taberî, *Târih*, III, 60-61.

söylediklerini anlaması da bu bakımdan önem arz etmektedir.⁶⁰ Ayrıca, yukarıda isimleri verilen bu sahabilerin yerli ahaliden olmaları hasebiyle, bölgeyi de daha iyi tanımları kaçınılmazdır.

SONUÇ

Yukarıda belirtilen bilgilerden anlaşılacağı üzere Hz. Peygamber, meslekî temsiliyeti yeteri kadar önemsememiş, bunun için gerekli özellik ve şartları göz önünde bulundurmamıştır. Aynı şekilde, O'nun mevcut sosyal ve idarî sistemi toptan değil, gerektiğinde değiştirme ihtiyacı duyması, buradaki asıl amacın İslâm'ı tebliğ olduğunu açık şekilde göstermektedir. Bu amaca daha elverişli bir ortam yarattığından dolayı Hz. Peygamber tarafından meslekî temsiliyetin daha da önemsendiği açıktır. Ayrıca, bazı kabile veya bölge liderlerinin İslâm'ı kabul ettikten sonra, onlara karşı hiçbir şekilde kin ve düşmanlığın duyulmaması, bunun aksine onlara toplumdaki saygınlıklarını ve itibarlarını korumaları için öncelik verildiği, buradaki esas maksadın herhangi bir dünyalık değil, tamamen uhrevî olduğunu açık şekilde göstermektedir. Fakat, tebliğ görevinin daha kolay yerine getirilmesi için ortamın, yani bir devletin olması gerekeceği açıktır. Bu devletin ise uzun süre ayakta kalabilmesi için, değişik mesleklerde deneyimi olan elemanlara ihtiyaç duyulacaktır. Hz. Peygamber'in de, bu şartları dikkate alarak İslâm'ı tebliğde bulunduğu, bu özelliklere sahip elemanların yokluğu veya eksikliği durumunda ise farklı yöntemlere başvurduğu bilinmektedir.

KAYNAKÇA

AHMED, İbn Hanbel, *el-Müsned*, (Tahkik. Hamza Ahmed ez-Zeyn), Kahire, Dâru'l-Hadîs, 1416/1995.

ALÛSÎ, Ebû'l-Meâlî, *Bülâğü'l-Ereb fi Ma'rifeti Ahvâli'l-Arab*, (Tashîh: Muhammed Behcet Eserî), Beyrut, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, t.y.

⁶⁰ Havvât b. Cübeyr kendisinin anlattığına göre, Hz. Peygamber onu Benî Kurayza Yahudilerinin içine sokularak onların ne yapmak istedikleri hakkında bir bilgi getirmesini emretmiş, o da, geceleyin yola çıkarak Benî Kurayza'nın bulunduğu bölgeye varmış, fakat yorgun olmasından dolayı bir yerde saklanarak uykuya dalmıştı. Uyandığında Yahudilerden birinin onu omzuna alarak kalelerine götürdüğünü fark etmişti. Bu yahudinin kalelerine yakınlaştığında, "Size semiz bir kurbanlık müjdesini vereyim" dediğini Havvât b. Cübeyr'in anlaması, onun Yahudilerin dilini bildiğine delalet etmektedir. Ayrıca, mezkûr sahabinin, Yahudilerin beline balta bağlamadan dışarı çıkmadıklarını hatırlaması ve Yahudinin belinden baltasını alarak onu öldürmesi, onların kültür ve davranışlarıyla ilgili yeteri kadar bilgiye de sahip olduğunu göstermektedir. Bkz: Vâkîdî, *el-Meğâzî*, II, 459; İbn Kayyim el-Cevziyye, *Zâdii'l-Meâd*, III, 240.

- A'ZAMÎ, Muhammed Mustafa, *Küttâbu'n-Nebî (s.a. v.)*, 3. Baskı, Riyad, Şeriketü't-Tibâati'l-Arabiyye, 1981/1401.
- BEYHAKÎ, Ahmed b. el-Hüseyn, *es-Sünenü'l-kübrâ*, Haydarabad, Dâiretu'l-Maârifî'l-Osmâniyye, 1344-56.
- BUHÂRÎ, Muhammed b. İsmâil *el-Câmiu's-sabîh*, (Tahkik: Muhibbuddin Habîb), Kahire, Dâru'r-Reyyân li't-Türâs, 1986.
- CANAN İbrahim, *Haşreti Peygamberimizin Tebliğ Metotları 1*, İstanbul, Nesil Yayınları, 1998.
- CEVAD, Ali, *el-Mufasssal fi taribi'l-Arab kable'l-islâm*, Beyrut, Dâru'l-İlim Li'l-Melâyîn, 1968-1972.
- ÇAĞATAY, Neşet, "Rukayye", *İ A*, IX, 765-766.
- EBÛ DÂVÛD, Süleyman b. el-Eş'as, *es-Sünen*, (Tahkik: Muhammed Avvâme), Beyrut, Müessesetü'r-Reyyân, 1419/1998.
- ENSARÎ, İbn Hadîde, *el-Mısbâbu'l-Mudiy fi Küttâbi'n-Nebiyi'l-Ümmî(s. a. v.) ila Müülûki'l-Arş min Arab ve'l-Acem*, (Tahkik: Ahmed Ferîd el-Mezîdî), Beyrut, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2005.
- EZRAKÎ, Ebû'l-Velîd, *Abbâru Mekketi'l-Müşerrefe*, Göttingen, Medresetü'l-Mahrûse, 1275/1858.
- HÂKİM, en-Nisâburî, *el-Müstedrek ale's-sabîhayn*, Haydarabad, Dâru'l-Kütubi'l-İlmiyye, 1915.
- HEYSEMÎ, Nureddin Ali b. Ebi Bekir, *Mecmeu'z-zevaid ve menbeu'l-fevaid*, Beyrut, Dâru'l-Kitabi'l-Arabî, 1967.
- HUZÂÎ, Ebû'l-Hasan, *Tabri'u'd-Delâleti's-Sem'iyye*, (Tahkik: Ahmed Muhammed Ebû Selâme), Kahire, Vizâretü'l-Evkâf, 1981.
- KETTANÎ, Muhammed Abdulhay, *Hız: Peygamber'in Yönetimi*, (Tercüme: Ahmet Özel), İz Yayıncılık, 2003.
- KİLÂÎ, Ebû'r-Rebî', *el-İktifâ bima Tazammenahu min Megâzî Resulillah ve Selâseti'l-Hulefa*, (Tahkik: İzzüddin Ali), Beyrut, Âlemü'l-Kutub, 1997/1417.
- İBN ABDİRABBÎH, el-Kurtubî, *el-İkdü'l-Ferîd*, Kahire, Lecnetü't-Te'lif ve't-Terceme, 1983.
- İBN ASÂKİR, Ebû'l-Kasım, *Taribu medineti Dimaşk*, (Tahkik: Muhibbuddin Ebû Saîd Amrevî), Beyrut, Dâru'l-Fîkr, 1415-1421/1995-2001.
- İBN KAYYİM, el-Cevziyye, *Zâdü'l-Meâd: Resulullah'ın Yaşadığı İslâm*, (Tercüme: Abdi Keskinsoy), İstanbul, Pınar Yayınları, 1989.

- İBN HACER, el-Askalanî, *el-İsâbe fî temyîzi's-sababe*, Bağdad, Matbaatu's-Saâde, 1328.
- İBN HİŞÂM, Cemâluddîn, *es-Sîretu'n-Nebevîyye*, (Tahkîk: Süheyl Zekkâr), Beyrut, Dâru'l-Fîkr, 1412/1992.
- İBN KESÎR, Ebû'l-Fida, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, Beyrut, Mektebetü'l-Meârif, 1981.
----- *es-Sîretu'n-nebevîyye*, (Tahkîk: Tahkîk: Mustafa Abdu'l-Vahid), Beyrut, Dâru'l-Mârife, 1396/1976.
- İBN KUTEYBE, *el-Maârif*, (Tercüme. Hasan Ege), İstanbul, Şelale Yayınevi, ty.
- İBN SA'D, *ez-Zührî, et-Tabakâtu'l-kübrâ*, Beyrut, Dâru Sadr, 1388/1968.
- İBNU'l-ESÎR, İzzeddîn, *Üsdü'l-ğâbe fî marifeti's-sababe*, (Tahkîk: Muhammed İbrahim Benna), Kahire, Dâru's-Şa'b, 1390-93/1970-73.
- MAKRİZÎ, Takiyyudin, *İmtâu'l-esma bima li'n-nebiyyi mine'l-abvâli ve'l-emvâli ve'l-hafâdati ve'l-mutlai*, (Tahkîk: Muhammed Abdülhamid en-Nemîs), Beyrut, Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1999/1420.
- MES'UDÎ, Ebû'l-Hasan, *et-Tenbîh ve'l-İsrâf*, 2. Baskı, Leiden, E. J. Brill, 1967
- MÜNÂVÎ, Abdurrauf, *Feyzu'l-kadîr şerhu'l-Câmii's-sağîr*, Beyrut, Dâru'l-Marife, ty.
- MÜSLİM, el-Kuşeyrî, *Sabîhu Müslim*, Kahire, Dâru İhyâi Kütübî'l-Arabî, 1955.
- NESÂÎ, Ebû Abdurrahmân, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, (Tahkîk: Abdurğaffâr Süleyman el-Bundârî-Seyyid Kusrevî Hasan), Beyrut, Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1411/1991.
- NEŞET, Çağatay, *İslâm Öncesi Arap Tarihi ve Cabiliye Çağı*, Ankara, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, 1971.
- SAFEDÎ, Ebû's-Safa, *el-Vâfi bi'l-Vefayât*, Wiesbaden, Franz Steiner Verlag, 1988.
- SEMHUDÎ, Ebû'l-Hasan, *Vefâu'l-Vefâ bi Dâri'l-Mustafa*, (Tahkîk: Kasım Semarraî), London, Müessesetü'l-Furkân li't-Türâsi'l-İslâmî, 1422/2001.
- SÜHEYLÎ, Abdurrahman, *er-Ravzu'l-ünuf fî şerhi's-Sîreti'n-nebevîyyeti li-ibni Hişâm*, (Tahkîk: Abdurrahman el-Vekîl), Kahire, Dâru'n-Nasr li't-Tibâa, 1967.
- TABERÎ, İbn Cerîr, *Tarihu'l-ümem ve'l-mülûk*, (Tahkîk: Muhammed Ebû'l-Fazl İbrahim), Dâru Süveydan, 1967.

Hz. Peygamber'in Meslekî Temsiliyete Verdiği Önem _____ 251

TİRMİZİ, İbn Sevre, *Sünenü't-Tirmizî*, (Tahkik: Muhammed Fuad Abdülbâki),
yy. 1396/1976.

VAKIDÎ, Muhammed b. Ömer, *el-Meğâzi*, (Tahkik: Marsden Jones), Beyrut,
Âlemu'l-Kütüb, 1404/1984.